

odgovora; iskali bomo silo (ki naj reši propada, op.), kjerkoli bi se našla" (dr. Hassellblatt, Poročilo I. 1931, str. 34).

Kongres je torej govoril o Društvu narodov, o nalogah manjšinskega tiska in o drugih vprašanjih, ki se posredno ali neposredno tičejo manjšin, ne da bi skušal iz temelja premotriti položaj in na tej podlagi najti rešitev nacionalnih problemov Evrope. Tako se je slednjič zgodilo, da je kongres poslušal leta 1935. dr. Besednjakov referat o „Narodnostih v avtoritarnih državah“, ki je ugotovil, da je kongres pripravljen zaradi pravične rešitve manjšinskega vprašanja pozitivno sodelovati z vsakim političnim režimom, ako ta izrecno ne zanikuje življenjskih pravic vseh tujih narodnosti. Tudi v avtoritarnih državah je moči najti pot za sodelovanje manjšin v državi. Kongres je s tem jasno dokazal, da položaja v Evropi ne razume, zlasti ne bistva avtoritarnih režimov, ter je to še potrdil s tem, da je šel kmalu nato iskat zaslombe k Angležem (lani se je kongres vršil v Londonu), da bi ga oni uslišali in mu pomagali. Angleži so bili lani namreč zelo „naklonjeni“ malim narodom. K sreči ali nesreči je nastal spor z Baski, ki je jasno označil značaj kongresa. Medtem, ko je zastopnik sudetskih Nemcev skoraj očitno govoril o položaju Nemcev na Češkoslovaškem, niso smeli zastopniki Baskov z dokumenti prepričati kongres o udeležbi tujih vojakov pri uničevanju njih domov. Z očitkom, da je kongres pangermanska ustanova, so odšli. S tem je bil brez dvoma izvršen zadnji poskus, da bi se kongres pozitivno uveljavil v borbi za nacionalno svobodo manjšin in tlačjenih narodov v Evropi sploh in da bi odvrget sklep, ki si ga je nadel in ki ga ugneta le v najožji okvir in v formalnosti.

V vodstvu kongresa so bili in so tudi zastopniki Slovencev iz Italije in sedanje Nemčije. Vendar se je na kongresih o slovenskih manjšinah zelo malo ali pa nič govorilo in slišalo. Splošno lahko ugotovimo, da je bilo delo kongresov našim manjšinam prej v škodo, kot v korist.

Ustanova manjšinskih kongresov je, kot vidimo, v tem evropskem kaosu zašla v zagato. Ali bo našla novih poti, bo pokazala bodočnost. Za sedaj opravičuje njen obstoj le potreba po podobni ustanovi in nič drugega.

Ž. J.

Delavsko gibanje v Franciji

II.

Pariška komuna 1871. predstavlja največji vzpon borbenosti francoskega delavskega razreda pred vojno. Poslednja v vrsti revolucij 19. stol. v Franciji je bila prvi samostojni poskus delavskega razreda, da upostavi lastno vlado, v nasprotju s prejšnjimi revolucijami, v katerih je pariški proletariat le podpiral še napredne meščanske sloje in struje v borbi za demokratske svoboščine.

Glavne značilnosti prvega poskusa samovlade delavskega razreda so bile, da je oborožil ves delovni narod, vilil uradništvo, ukinil vse reprezentančne in podobne fondе ter omejil višino uradniških plač tudi za najvišje državne predstavnike.

Poskus so v maju 1871. udušili na najbolj okruten način, kar jih pozna predvojna zgodovina socialnih bojev v Evropi. Dvajsettisoč mož, žena in otrok je bilo postreljenih in pobitih, 3000 žrtev je poginilo po ječah in v pregnanstvu, 13.700 jih je bilo obsojenih na dolga leta ječe, 60.000 žena, otrok in starcev je ostalo brez rednika.

Strahoviti poraz pariške komune je francosko delavstvo pahnil za več kakor pol stoletja z vodstva proletariata; to je za njim prevzel do konca 19. stol. nemški delavski razred.

Francija je ostala v prvem desetletju Tretje Republike skoraj brez vsakega delovnega gibanja. Šele l. 1880 sta ustanovila Guesde in Lafargue prvo delavsko stranko v Franciji. Bila je v 80 letih še pod močnim vplivom Marxa in Engelsa, ki sta kot odlična poznavalca francoskih socialnih razmer (prim. številna njuna dela o razrednih bojih v Franciji 19. stol.) često tudi aktivno posegla s svojim nasvetom v njen razvoj in politiko.

Volilni uspehi delavske stranke v 90 letih — l. 1891. prvi poslanec, l. 1892. (občinske volitve) nad 150.000 glasov, l. 1895 250.000 glasov in 12 poslancev, l. 1897. 700.000 glasov in 24 poslancev — so tudi v Franciji imeli za posledico, da je delavsko gibanje krenilo v reformizem in oportunizem ter osredotočilo vso borbo za delavske interese v parlamentarne volitve in parlament.

Hitro naraščanje delavskega gibanja v Franciji koncem prejšnjega stoletja so po večini povzročile tedanje težke razmere v mladi republiki. Afera družbe, ki je gradila Panama prekop, je kompromitirala najvišje državne predstavnike in nad polovico poslancev in senatorjev. Dreyfussova afera je odkrila nevzdržne razmere v vrhovih armade. Pridružilo se je še nezadovoljstvo s kolonialno politiko (zasedba Indokine), ki so jo dejansko vodile velebanke v izključno lastno korist, pritirale pa Francijo v vojno nevarnost celo z Anglijo — vse to je privedlo Francijo konec prejšnjega stoletja na prag nove državljanske vojne in revolucije, kar se je zlasti pokazalo ob borbi glede Dreyfussove afe. Merilo za tedanje revolucionarno razpoloženje množic je tudi število stavkujočih, ki je poskočilo od 150.000 v razdobju 1894.—1896. na 530.000 v razdobju 1897.—1899.; od tega jih odpade samo na leto 1899. 177.000

Delavska stranka temu napetemu položaju ni bila kos. Mesto da bi aktivno posegla zlasti v boj glede Dreyfussove afe in stopila na čelo nezadovoljnih, ter jih vodila, je sprva smatrala afero za čisto zasebno stvar meščanske židovske rodbine, kasneje pa je pod Jaurès-ovim vodstvom prešla v borbo, toda ne z zreljšča borbe proti sistemu, ki omogoča take afe (ponarejanje vojaških in sodnih listin in obsodbe na njih podlagi), marveč se je zvezala z radikali za čisto individualno obrambo Dreyfussa in njegovo oprostitev. Guesde, ki se je l. 1896. združil z radikal-socialisti v enotno socialistično stranko, v kateri pa so prevladovali malomeščanski intelektualci (Jaurès-Millerand), je sicer nastopil proti taki zvezi z meščanskimi strankami, a je sam zastopal prav tako napačno stališče, da se delavskega razreda ta borba ne tiče.

Enotna stranka se je l. 1899. tudi razbila ob vprašanju „millerandizma“, t. j. sodelovanja člana socialistične parlamentarne frakcije kot posameznika v vladi meščanskih strank. Guesde je ostro nastopil zoper Milleranda, ki je vstopil v vlado Waldeck-Rousseau-ja, a je ostal v manjšini; izstopil je iz stranke in ustanovil samostojno stranko *Partie Socialiste de France*. Jaurès, Viviani, Briand so ostali v *Partie Socialiste française*, ki je podpirala Milleranda ter se dala zaplesti po Waldeck-Rousseau-jevi vladi v ostro borbo zoper klerikalizem, ki ga je vlada označila za glavnega sovražnika Republike, hoteč preusmeriti razredno borbo zoper buržoazijo v borbo proti klerikalizmu. L. 1904. sta se obe stranki pod pritiskom II. internacionale zopet združili, toda tudi v novi stranki je prevladal vpliv Jaurès-a in tovarišev, dočim je Guesde ostal brez vpliva.

Nova stranka je dobila pri volitvah l. 1906. skoraj 900.000 glasov in 52 poslancev, l. 1914 pa že blizu poldrugi milijon glasov in 102 poslancev. Vendar se je članstvo stranke v istem razdobju povečalo le od 55.000 na 73.000, dočim je v Nemčiji socialna demokracija samo v Berlinu imela pred vojno 100.000 članov. Te številke zadostno ponazorujejo, da je bila vsa delavnost francoske socialne

demokracije pred vojno osredotočena le na volilne borbe, med zakonodajno borbo pa le na delo v parlamentu. Strokovne organizacije so stale povsem izven območja politične organizacije delavstva, ter se je strogo izvajalo načelo, da se ta ne sme vmešavati v njihovo delo. Tako so se tudi v številnih stavkovnih gibanjih socialistični poslanci omejevali le na obrambo stavkujočih v parlamentu. Do organizacije udarnega jedra delavskega razreda, ki bi v danem trenutku potegnili za seboj večino francoskega delavstva, pa francoska socialna demokracija pred vojno ni prišla. Ta usodni nedostatek je prišel do izraza ravno ob izbruhu svetovne vojne, ko je tudi v Franciji, kakor povsod drugod ostalo delavstvo brez pravega vodstva in podleglo vseobčemu šovinizmu.

V Franciji nam postane to lažje razumljivo, če se seznanimo s socialno sestavo volilcev delavske stranke pred vojno. Glasovi socialistične stranke so namreč pred vojno mnogo hitreje naraščali na deželi kakor v mestu. Dočim se je v industrijskih središčih povečalo število njenih volilcev od l. 1906. do 1910. le za okoli 40.000, je v istem razdobju naraslo v čisto agrarnih okrožjih za 85.000. Vendar to niso bila volilna okrožja s prevladujočo veleposestjo in množico poljedelskega proletariata in propadajočih malih kmetov, marveč so v teh okrožjih prevladovali srednji kmetje, ki so večinoma volili socialiste. Storili niso tega samo zaradi socialistične protiklerikalne politike, marveč predvsem zaradi agrarnega programa delavske stranke v Franciji, ki je obljubljal zaščito kmečke posesti in lastnine v celoti. S tem je pritegnil francoski socializem v svoje vrste ob volitvah tudi srednje kmete, med njimi take, ki so bili pravi kapitalisti, ker so obdelovali svojo zemljo z najeto delovno silo — z mezdnimi delavci; na drugi strani pa je zaradi tega nujno ostala neizvršena glavna naloga delavskega gibanja na deželi, organiziranje poljedelskega delavstva in povezanost njegove borbe z borbo industrijskega proletariata v mestih. Engels je ostro kritiziral agrarni program delavske stranke v Franciji, ki je bil sestavljen že na kongresu v Nantesu l. 1894.

Mesto da bi program socialistične stranke pred vojno pokazal na vzroke globoke agrarne krize in njene neprekinjene poostitve ter na pota iz nje, je obljubljal reforme, ki bodo krizo odpravile in kmečko posest utrdile, kar pa je v kapitalističnem družbenem redu nemogoče. Teoretično zgrešeno naziranje o vlogi delavske stranke na podeželju se je odražalo v nepravilni politiki stranke ob priliki velikih revolucionarnih poskusov francoskih vinogradnikov pred vojno l. 1907. na jugu Francije, l. 1911. pa v Champagni.

Vloga delavske stranke v teh največjih gibanjih francoskega podeželja zoper nizke cene agrarnih produktov in monopol večjih posesti, ki so jih pa slednja spretno preokrenila v gibanje proti ponarejevalcem vina, označujejo izjave kakor naslednja Jaurèsova: „Sedaj ni (na jugu) niti stranke niti razredov. Obstoja samo globoki interes proizvodnje, ki ustvarja nad posedujočimi in neposedujočimi delno skupnost interesov. V tem trenutku je Jug nad življenjskim nivojem, kjer začne razredna borba.“¹ Delavska stranka ni znala uporabiti revolucionarnih naporov podeželja za organizacijo viničarjev in malih vinogradnikov, ki sami obdelujejo svojo zemljo, zoper podeželske kapitaliste. Isto se je ponovilo ob podobnem gibanju vinogradnikov v Champagni l. 1911.

Prehajanje Francije v odkrit imperializem, kar je bilo posledica monopoli-zacije v glavnih industrijskih panogah in popolne prevlade finančnega kapitala v gospodarstvu, je povzročilo silno poostitv razrednih odnosov pred vojno. Dočim je v desetletju 1890.—1899. stavkalo samo okrog pol milijona delavcev, je število stavkujočih naraslo v desetletju 1900—1910 na 2 in pol milijona. Samo v

¹ Jaurès: La crise viticole. (Vinogradniška kriza) 1907.

l. 1906. — vpliv ruske revolucije — je stavkalo skoraj pol milijona delavcev 9 in pol milijona stavkovnih dni. L. 1908 je prišlo pri splošni stavki stavbincev do bojev na barikadah, l. 1910. pa je izbruhnila splošna stavka železničarjev, ki jo je bivši socialist Briand udušil le z delno mobilizacijo železničarjev. Poštari so l. 1909. s splošno stavko dosegli uspeh. Delavska stranka v teh gibanjih ni aktivno sodelovala zaradi že prej omenjenega načelnega nevmešavanja v strokovno gibanje, ki je pred vojno na ta način ostalo ves čas pod vplivom in vodstvom anarho-sindikalistov.

V Franciji, kjer prevladuje mala in srednja posest in kjer je koncentracija kapitala in monopolizacija gospodarstva napredovala počasneje kakor v Angliji, Ameriki in Nemčiji, je bilo socialistično gibanje naravno zelo podvrženo vplivom malomeščanskih krogov in malih ter srednjih posestnikov na deželi ter se ni moglo pred vojno povzpeti do pravilnega pojmovanja marksizma in do razlikovanja med razrednimi interesi proletariata in malomeščanstva v mestih, na deželi pa med poljskim proletariatom ter malo in srednjo posestjo.

Idejni in parlamentarni voditelj socialistov te dobe, Jean Jaurès, je tudi izhajal iz malomeščanskega, univerzitetnega okolja južne Francije, ki je bilo pred vojno najmanj industrializirano, in kjer je prevladovala mala in srednja posest; poleg tega je prešel k socialistom iz vrst meščanskih strank. Vseh teh vplivov se Jaurès ni nikoli otesel. Bil je glasnik malomeščanskih plasti v predvojni socialistični stranki. Njegov filozofski nazor je bil in ostal idealističen; trdil se je v svojih delih zgraditi nekako sintezo Marxovega materializma in Kantovega idealizma. V uvodu v svojo „Socialistično zgodovino francoske revolucije“ piše: „Naša razlaga zgodovine bo istočasno materialistična z Marxom in mistična z Micheletom (franc. zgodovinarjem, op. pisca).“ Predhodnike nemških socialistov je videl v Luthru, Kantu in Fichteju ter utemeljeval to zvezo s tem, da se je „nemški socializem rodil pred izrednim razvojem nemške industrije in preden so se pojavili pogoji, ugodni za gospodarski socializem.“

Da je bil Jaurès po vsem tem še tipičen predvojni reformist, je samoposebi umevno. Volilna glasovnica mu je glavno politično orodje, s katerim mora delavska stranka „voditi politično demokracijo brez pretresljajev k njeni socialni obliki in spremeniti na zakonit način poldemokratsko in polburžoazno Republiko v ljudsko in socialistično.“ Jaurèsovo politiko je vodilo upanje „da bo mirno in vztrajno delo demokracije, navdahnjeno s socializmom, prisililo meščanstvo, da bo pristalo na postopno pa dosledno izvedeno odpravo zasebne lastnine, kakor je pristalo na splošno volilno pravico, na koalicijsko in sindikalno pravico in na zakonito omejitev delavnika.“

Največji je bil Jaurès v dobi zoper vojno nevarnost, zato pa je tudi padel kot njena prva žrtev (atentat nanj je bil izvršen 31. julija 1914.) nekaj dni pred splošno mobilizacijo. Atentat je organiziralo carsko rusko poslatništvo in francoska finančna oligarhija, ki je imela največji interes, da izbruhne vojna. Vendar je bila tudi osnova Jaurèsove borbe zoper vojno v bistvu malomeščanski idealistični pacifizem, ki ga je oviral, da ni dognal pravih povzročiteljev vojne. Imperialistično zvezo Francije, Rusije in Anglije je v svojem listu „Humanité“ pozdravil prav tako bombastično in jo označil za steber evropskega miru kakor meščanski listi. Imperialistične osti te zveze, ki ji je šlo le za novo razdelitev kolonij, ni videl.

V kolonialnem vprašanju je z vso vehemenco svojega temperamenta razkrinkaval francoski imperializem v Maroku, toda v isti sapi tudi branil pravice Francije do izhoda iz Centralne Afrike na Nil in sploh francosko kolonialno

posest: „Če misli kateri blaznik oropati Francijo njene kolonijalne posesti, se bodo temu poskusu zaperstavile vse francoske sile in vsa pravična stremjenja v svetu.“²

Pri tej Jaurèsovi nedoslednosti moramo ločiti med subjektivnimi motivi in objektivno danimi pogoji. Jaurès je bil osebno največji in najidealnejši borec zoper svetovno vojno, vendar je zaradi svojega idealističnega gledanja na svet često zastiral prave povzročitelje vojne, francoskega, angleškega, nemškega in druge imperializme, ter je bil objektivno s tem ovira revolucionarni borbi proletariata proti vojni. Osebno pa je bil Jaurès gotovo ena najbolj svetlih, poštenih in močnih osebnosti v predvojnem svetovnem delavskem gibanju. Potisnil je tudi vse druge struje v francoski socialistični stranki v stran ali pa jih popolnoma pridobil za svojo politiko.

Po vojni se je francosko delavsko gibanje, kakor povsod po svetu, razdelilo v skrajno levo in socialistično politično stranko. Za slednjo je značilno, da je edina menda na evropskem kontinentu, ki vse do nastopa fašistične nevarnosti v Franciji in do ustvaritve Ljudske fronte ni hotela sodelovati v vladi skupaj z meščanskimi strankami, katerih vlade pa je večkrat podpirala v parlamentu (levičarski karteli). Dočim so povojne koalicije z različnimi meščanskimi strankami nemško socialno demokracijo onespobile za borbo zoper fašizem, je omenjena rezerviranost francoski socialistični stranki omogočila v pravem trenutku ostvariti enotno fronto z drugo delavsko stranko in obrambno zvezo z malomeščanstvom proti fašizmu. Z novo formacijo je francoski delavski razred spet zavzel vodilno mesto v delavskem gibanju ter postal v enem najtežjih mednarodnih položajev po vojni glavni varuh svetovnega miru in borec za socialno pravičnost in družbeni napredek.

Vito Kraigher.

Likovna umetnost

O živi umetnosti

1938. — Parada. Z vzhoda in severa, z juga in zahoda korakajo vrste v iztegnjenem koraku, z izenačenimi obrazi. Passo romano, Stehschritt je izraz dobe. Kolektivnost misli, po ukazu v geometričnih likih pregibajoča se gmota je ideal leta 1938.

Menda je neki urad, ki mu je poverjena skrb za likovno umetnost, dal tvorcem navodila, naj s svojimi slikami pospešujejo narodovo plodovitost in vzbujajo predvsem seksualno-erotična ugodja, naj junačijo in prikazujejo idilične prijetnosti družine. Morda je to le anekdota, vendar je tipična za plažo, o kateri trdijo nekateri narodi, da je njihova umetnost. Razen izenačenih umetnikov, ki so v vseh zemljah za svoje „narodnostno“ delovanje in obrtniško popolnost podpirani ter nagrajeni s kolajnami in profesorskimi naslovi, pa živi umetnost, ki ji ni mar ne okus občinstva, ne želja trgovcev. Kakor pariži so izločeni iz vseh umetniških ustanov in očitajo jim, da hočejo s svojo umetnostjo uničiti vse estetske dobrine, da maličijo, kar je „priznано“ lepo, da so kulturni boljševiki. Sami umetniki-

² Jaurès, zbrana dela I. zv. str. 212.

Opomba. Klub neodvisnih likovnih umetnikov pričenja s pričujočim člankom v naši reviji vrsto sestavkov, ki naj obrazložijo delo in nazore klubovih članov ter seznanijo javnost z njih težnjami. Vsakokratne umetniške priloge se bodo nanašale na izvajanja v teh sestavkih.